

A TÖRVÉNY SZELLEMEBEN

- Hangos gondolkodásra szeretném ösztönözni a törvény kapcsán. A minisztérium közművelődési főosztályának helyettes vezetőjeként mit tart a törvény legfőbb erényének, ha lehet egyáltalán egy törvényről ilyet kérdezni.

- Több, egymással szoros összefüggésben lévő ok miatt rendkívüli jelentőségűnek tartom a törvényt. Ezek közül négyet ki is emelnék.

Először is, hogy van, már mint hogy mégis lett törvény. Lehet, hogy széles körben nem ismert, de még a törvényelőkészítés fúsiusában is jelen volt egy olyan megítélés, hogy ez a kulturális terület nem kíván törvényi szabályozást. Anélkül, hogy ebbe részletesen belemerülnék, azt azért hangsúlyoznom kell, hogy ez a nézet és törekvés nem a közművelődési folyamatokban és a különböző mindennapi tevékenységekben részt vevő százazrek körében uralkodott, illetve jutott kifejezésre.

Másodszor a törvény értékének tartom, hogy szellemisége és regulái azt a törvényalkotói szándékot tükrözik, hogy az értékörzésben és teremtésben, a hagyományörzésben és ápolásban érvényesülhessen a folytonosság, a stabilnak és biztosnak ítéltető, elfogadott alapokon történő továbbépítkezés. Itt nem a jó-rossz intézményi működésekre, feltételekre gondolok elsősorban, hanem a tevékenységre, a létrehozott értékek védelmére.

Harmadszor fontosnak ítélem meg, hogy - az előzővel magától értetődő összhangban - a törvény egész szellemisége, tartalma tükrözi a megváltozott és változó társadalmi viszonyokat, ezen belül a kultúra, a művelődés-közművelődés szerepét. Az állampolgár, a civil társadalom és szervezetei viszonyát a közművelődéshez, az állam és az önkormányzatok szerepvállalásának fontosságát, jelentőségét a közművelődésben. Fontosnak tartom, hogy egyértelműen az állampolgári jogokról és az állami-önkormányzati kötelezettségekről szól ez az új közművelődési törvény (1997. évi CXL. törvény IV. rész).

Végül, de nem utolsó sorban jelentős eredménynek tartom azt, hogy a központi és helyi közművelődési feladatelátásban törvényben rögzített, rendszerszerű, többszoros, érdekeltség-növelő és garantált automatizmusokat rögzítő, a helyi finanszírozással összefüggő stabil rendje valósult meg.

Hosszú távra megnyugtatónak tűnően tisztázódott az állami részvétel ténye, módja és mértéke a közművelődés támogatásában. Visszaigazolja ezt nekem Bauer Tamás az Élet és Irodalomban a közelmúltban megjelent cikkének egy gondolatsora. A jeles szakértő az államháztartási kiadások gondos felülvizsgálatára figyelmeztetve olyan állami tehervállalások sorában említi a kulturális szolgáltatásokról hozott törvény finanszírozási kötelezettségeit, mint az agrárgazdaság költségvetési támogatásának GDP-hez viszonyított nagyságának folyamatos szinten tartása, és a katonai kiadások GDP-hez viszonyított nagyságának évi egytized százalékkal történő emelése. Hát - elmézést a nem kifejezetten emelkedett kifejezésért - nem semmi ebben a hármassorban lenni (még akár utolsónak is). Csak hát az összkidadások aránya még nem az igazi. De hát mi, örök elégedetlenek, már csak így vagyunk ezzel a dologgal.

- Mit emelne ki a törvény rendelkezéseiből, mint nagyon fontosat?

- A törvény több, egymással összefüggő fontos szakasza közül a helyi önkormányzati közművelődési rendeletalkotásra vonatkozó kötelezettségről rendelkezőt emelném ki. Ugyanis e jogszabályban fejeződik ki egyértelműen, hogy a közművelődés a helyi társadalom ügye. Tartalma, szervezetsége helyi meghatározottságú.

- Mi segíti az önkormányzatok rendeletalkotását?

- A törvényben 76. §-ában a közművelődési formák, tevékenységek, szolgáltatások felsorolásra kerültek. Hogy ezek közül mit, milyen konkrét formában, módon és mértékben lát el az önkormányzat, abban kell döntenie a testületnek. A települési önkormányzatok tartalmakról gondolkodnak, lakossági igényeket és célokat vesznek figyelembe, tehát vállalják, hogy helyi intézményeik és a feladat végrehajtásában részt vevő szervezetek részvételével a felsorolt tevékenységformák közül azokat fogják kötelező feladatukként támogatni, amelyek a helyi társadalom tényleges érdekeit szolgálják. A közművelődési tevékenység formáinak felsorolása az a keret, választék, amely mutatja, mit ért a törvényalkotó eme tevékenységen, melynek támogatása - így már pontosítottan - a települési önkormányzat kötelező feladatát jelenti.

A rendelet előkészítésében fontos szerephez jut a helyi közművelődési szakember, a népművelő és mindenki más, aki felkészülten, hozzáértően képes megfogalmazni és megvalósítani a rendeletben foglaltakat.

Általánosan érvényes modellértékű mintát nem lehet adni a rendeletalkotáshoz. Lehet viszont általánosan érvényesíthető szempontokat a helyzetfelméréshez, a leggyakoribb megoldási módokhoz, és a rendelet előkészítésében és végrehajtásában résztvevők körének figyelembe vételéhez.

Az önkormányzati közművelődési rendeletet a település középtávú illetve hosszú távú helyi művelődési programjának és intézkedési tervének tekintjük, mely minden, a helyi közművelődést érintő napi gyakorlati intézkedés és jövőbeli fejlesztési elképzelés taktikai és stratégiai követelményét meghatározza.

Ahhoz, hogy az önkormányzat leghatékonyabb és célirányosabb törekvései érvényesüljenek, és a rendelet valóban szervezőerőt képviselő alapidokumentum legyen, az egyik legfontosabb előkészítő tevékenységnek az alapos és körültekintő helyzetfelmérést és annak elemzését tartjuk. Tehát számbavenni mindazokat a településszerkezeti, környezeti, demográfiai, gazdasági, foglalkoztatási, művelődésszociológiai adottságokat, hagyományokat, meghatározottságokat, érvényesülő tendenciákat, amelyek alapját képezhetik egy racionális közművelődési programnak, optimális szervezetségnek és egy tudatos fejlesztési stratégiának.

A helyzetfelmérés részét képezi, hogy áttekintjük a település kultúrával összefüggő, feledésbe ment vagy gondozott, értékes hagyományait, a napjainkban folyó hagyományteremtést, a helyi közművelődés értékes és hasznos gyakorlatát. Fel kell mérni, hogy a helyi közművelődés formáinak megvalósításában milyen intézményi feltételek állnak rendelkezésre, melyek azok az önszerveződő csoportok, szervezetek, állampolgári kezdeményezések, amelyekre egyrészt számítani lehet a feladat végrehajtásában, másrészt olyan speciális lakossági igényeket fogalmaznak meg, amelyek teljesítése kötelezettségeket jelenthet az önkormányzatnak.

A helyi társadalmi, művelődési viszonyokat és az ezekkel összefüggő közművelődési funkciók jelenlegi gyakorlatát szükséges összevetni a feltárt lakossági igényekkel, érdekekkel ahhoz, hogy konkrétan körvonalazhatók legyenek a törvény 76. §-ában kifejtett közművelődési formák helyi megvalósításának formái, módjai, mértékei.

Az önkormányzati szándékot, a lakossági igények kielégítését természetesen befolyásolják a helyi tárgyi, személyi, pénzügyi feltételek. Ezért felelősségteljes döntést jelent, hogy az igény szerinti vagy szorgalmazni kívánt közművelődési formák közül melyiket és milyen mértékben preferálja az önkormányzat. Hol tud a közpénzből több ráfordítást biztosítani és hol támaszkodik jobban a lakossági önerőre, teherviselésre. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a művelődéspolitikai szempontoknak sok esetben szociálpolitikai szempontokkal együtt kell érvényesülni.

A rendelet megalkotását megelőző társadalmi-szakmai előkészítés, a helyi lakosság többségének aktivitása, egyetértése nagyban elősegítheti a rendeletben foglaltak érvényesülését - végső soron a törvény végrehajtását. A tervezéshez a minisztérium ajánlást készül kiadni a helyi önkormányzatoknak. Az ajánlás elkészítéséhez a Magyar Művelődési Intézet és a közművelődési szakemberek munkacsoportjai, megyei művelődési központok igazgatói járulnak hozzá szakmai, módszertani, tanácsadó, segítő munkájukkal. Az ajánlást a minisztérium juttatja el az önkormányzatokhoz, hogy az önkormányzati testületek mielőbb hasznosíthassák jogalkotó munkájukban.

- *Ila a település szempontjából lényeges helyi közművelődés, s az ehhez szükséges feltételek kialakítása a törvény célja, van-e még a törvénynek olyan mozzanata, amely emiatt megemlítendő?*

- Feltétlenül! Mégpedig a Közművelődési Tanácsok megalakítására irányuló törvényi szabályozás a közművelődés helyi, lakossági képviselője érdekében. A Közművelődési Tanácsok ugyanis azt a helyi fórumot jelentik, ahol a lakossági igények megjelenítésére, a kulturális érdekvédelemért, a közművelődési tevékenységek önkéntes összehangolására kerülhet sor. A végrehajtás folyamatos ellenőrzése is a Közművelődési Tanács dolga. A civil szervezetek is e fórum

keretében fogadtathatják el elképzeléseiket, s lehetnek befolyásolói az e területen születő döntéseknek, s folyamatos ellenőrzői a célszerű felhasználásnak. A Közművelődési Tanácsot a közművelődési célú társadalmi szervezetek hozhatják létre, a Tanács tagjai lehetnek a helyben működő közművelődési társadalmi szervezeteken kívül a helyi közművelődést támogató gazdasági vállalkozások képviselői. A Közművelődési Tanács fontossága megkérdőjelezhetetlen, hiszen megalakulásával egy olyan fórum lesz a településen, ahol a lakosság igényei artikulálódhatnak és megfelelő képviseletet kapnak.

- *Önök, személy szerint, mint a közművelődési főosztály egyik vezetőjének, s ezen túlmenően a minisztériumnak mik a legsürgősebb dolgai?*

- A minisztérium feladata a végrehajtási utasítások és irányelvek kidolgozása, s a tárca kapcsolatainak megerősítése az önkormányzatokkal és szövetségekkel, annak érdekében, hogy a minisztérium a törvény érvényesülése érdekében ágazati feladatoknak és kötelezettségeknek eleget tegyen, szakigazgatási szerepét megfelelően ellássa. Én azt tartom legfőbb dolgomnak, hogy ebből a munkából részemem kivegyem.

- *Van-e valami, amit még hozzáfűzne beszélgetésünkhöz?*

- Annyit, hogy a törvény érvényesülésében, érvényesítésében a törvényalkotón túl minden érdekeltnek szerepet kell vállalnia. A helyi lakosoknak és szervezeteiknek a jogok gyakorlásához szükséges feltételek biztosításában. És minden kultúraközvetítő szakembernek a jogok és érdekek érvényesülését segítő, a döntéseket előkészítő és végrehajtó szakmai munkában.

Az, hogy minden településen, ahol az országban a helyi közművelődés érdemi tevékenységének megteremtése érdekében a törvény jóvoltából és a törvény szellemében tesznek lépéseket, és érnek el eredményt, igazolja a törvényt.

- *Ezeket a példákat szívesen látnánk a Szín-ben, s legyen akkor további számaink e témával foglalkozó rovatcíme: A TÖRVÉNY SZELLEMÉBEN.*

MÁTYUS ALIZ

